

Сучасний стан і перспективи лізингу в агропромисловому секторі

Тарас Ігорович Хомуляк,
доцент кафедри обліку і аудиту
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ),
кандидат економічних наук, доцент

Анотація. Детально проаналізовано сучасний стан лізингу в аграрному секторі економіки України. Охарактеризовано фактори, що гальмують його розвиток, і розглянуто потребу державної підтримки та регулювання ринку цих послуг. Запропоновано конкретні шляхи забезпечення ефективного використання фінансового лізингу для агропромислового сектору і напрями подолання наявних проблем.

Ключові слова: лізинг, фінансовий лізинг, податкове законодавство, агропромисловий сектор, державне регулювання.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України у світовий економічний простір набуває актуальності проблема підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності суб'єктів господарювання, а в аграрній сфері економіки зокрема. Сталий розвиток ринкової економіки держави неможливий без розвитку агропромислового комплексу. Ефективна і стабільна його робота є гарантією продовольчої безпеки країни та політичної стабільності в суспільстві. До того ж це єдина галузь, що залежить від дії не лише економічних факторів, а й природних, які дуже важко спрогнозувати і виробити адекватні стратегії щодо нейтралізації їх негативного впливу. Розвиток сільського господарства значною мірою визначається рівнем його технічного потенціалу, який є невід'ємною складовою виробничого потенціалу аграрного сектору і основою технічного прогресу в галузі. Найбільш актуальним питанням у цій сфері є технічне переоснащення сільгоспвиробників та можливість застосовувати новітні технології, що має відбуватись на всіх етапах роботи агропромислового комплексу.

Проте дефіцит фінансових ресурсів у сільському господарстві є наслідком істотного послаблення його матеріально-технічної бази, руйнування економічних основ її оновлення і розвитку. Брак фінансових ресурсів на рівні сільськогосподарських підприємств означає, що парк сільськогосподарських машин зменшується, скорочується закупівля запасних частин, унаслідок чого не проводяться в необхідних обсягах капітальні й відновлювальні ремонти. За останні роки було списано сільськогосподарських машин майже у два рази менше, ніж належало списати за нормативними строками їх експлуатації. Це призвело до різкого старіння парку машин, збільшення навантаження на одиницю застарілої техніки, продовження строків польових робіт, тривалих простоїв машин з технічних причин. За оцінками вчених і фахівців, загальні втрати сільського господарства, пов'язані з нестачею та низьким технічним станом машин, становлять: за перевитратами пального 10–12%, за недобором врожаю – більш як 30%. Відсутність в Україні визначеного права власності на землю, як об'єкта власності під заставу, створює великі перешкоди на шляху прак-

тичного здійснення фінансування підприємницької діяльності. За останні роки практично припинилося надання сільськогосподарським товаровиробникам довгострокових банківських кредитів, які відігравали ключову роль в оновленні їхньої матеріально-технічної бази.

Усе це веде до занепаду галузі, зниження її конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості.

Проведення реформ і подолання соціально-економічної кризи вимагає значних затрат фінансових і матеріальних ресурсів, залучати які в сільськогосподарському секторі досить складно. Банки не в змозі резервувати кошти для видачі сільськогосподарським товаровиробникам гарантій за кредитами на оновлення і закупівлю техніки або їхні послуги є фінансово обтяжливими для аграріїв. Потребує вдосконалення механізм кредитування і використання сільськогосподарськими підприємствами нових форм і джерел фінансування. Однією із реальних і дієвих форм вирішення проблем відсутності фінансових ресурсів є лізинг як ефективний інвестиційний механізм оновлення матеріально-технічної бази.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем сучасного розвитку лізингової діяльності та особливостям використання лізингових відносин з метою технічного переоснащення аграрної сфери присвячено праці вітчизняних і зарубіжних економістів: О. В. Баєвої, Н. М. Внукової, В. Д. Газмана, В. М. Джухи, А. Г. Загороднього, Г. Г. Кірейцева, В. І. Міщенко, В. І. Подольського, П. Т. Саблука, Е. Н. Чекмарьова та деяких інших. Незважаючи на суттєві зрушення в дослідженні цієї проблеми, низка питань щодо перспектив лізингу в аграрному секторі економіки, особливо в сучасних умовах господарювання, залишається невирішеною і потребує подальших наукових досліджень.

Мета статті. Аналіз сучасного стану та окреслення перспектив розвитку лізингу в агропромисловому секторі економіки з урахуванням потреб у його державній підтримці та законодавчому регулюванні.

Виклад основного матеріалу. Досвід країн із розвинутою ринковою економікою засвідчує зростаючий вплив лізингу на процес відтворення основних за-

собів і відкриває широкий доступ користувачам до передової техніки й технологій. По-перше, лізинг дає можливість отримати додаткові інвестиції від іноземних партнерів у формі машин і обладнання. По-друге, до лізингових операцій залучаються значні кошти банків, страхових компаній, акціонерних товариств та інших фінансових установ, що діють безпосередньо в Україні.

Ефективний вплив лізингу на оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників пояснюється тими потенційними можливостями, які закладені в лізинговій формі підприємницької діяльності, а саме:

- кредитування у формі машин і обладнання, на відміну від грошового кредиту, зменшує ризик неповернення коштів, оскільки за лізингодавцем зберігається право власності на передане майно, тобто лізингове майно виступає заставою. У зв'язку з цим за кордоном багато лізингових компаній не вимагають від лізингодавця жодних додаткових гарантій, тому підприємству простіше отримати майно за лізингом, аніж кредит на його придбання;
- лізинг передбачає 100-відсоткове кредитування і не вимагає негайного початку платежів, що дає можливість без значного фінансового навантаження поновлювати виробничі засоби, набувати дороге майно;
- умови лізингової угоди більш гнучкі, у порівнянні з кредитом, оскільки надають можливість двом сторонам обрати взаємовигідну схему виплат;
- лізингова угода передбачає низку податкових переваг для її учасників.

Якщо сільськогосподарські товаровиробники мають гостру потребу в техніці і не мають достатніх коштів на її придбання, вони можуть отримати техніку шляхом лізингу, причому на більш вигідних умовах, аніж за угодою купівлі-продажу. Для порівняння: якщо підприємство закуповує техніку за рахунок власних коштів і довгострокових банківських кредитів, то фінансує це із фонду розвитку, що формується з прибутку після його оподаткування в установленому законодавством порядку; крім того, сплачує податок на додану вартість із суми угоди купівлі-продажу.

Зовсім інший механізм фінансування виробничих інвестицій вступає в дію при укладенні лізингової угоди. Лізингові платежі, що сплачуються лізингодавцем, відносять на собівартість його продукції чи послуг, а після повної сплати лізингового майна підприємство, як правило, стає його власником. У такому разі кошти, що витрачаються на лізингові платежі, формуються з прибутку підприємства до його оподаткування. Лізинг також вигідний і для держави, оскільки заборгованість підприємств іноземним лізингодавцям не зараховується до загальної фінансової заборгованості країн-імпортерів.

З економічного погляду, лізинг служить засобом реалізації продукції, розвитку виробництва, упровадження науково-технічного прогресу, створення нових робочих місць, тому держава зацікавлена в підтримці і розширенні лізингових операцій.

Отже, лізинг можна розглядати як одну з найпривабливіших і найперспективніших форм інвестування, здатну значно поживити процес оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників та входження вітчизняної економіки у структуру світового ринку.

В Україні розвиток агролізингової діяльності бере початок із 1997 року, коли виникло кілька її організаційних форм. У 1999-му на основі Постанови Кабінету Міністрів України № 225 «Про заходи щодо забезпечення діяльності державного лізингового підприємства «Укragролізинг»» було визначено основний зміст та організацію державних агролізингових операцій, формування територіальної мережі лізингодавців [1]. Сьогодні провідною лізинговою компанією, що працює за схемою державного лізингу в аграрному секторі України, є Державне публічне акціонерне товариство «Національна акціонерна компанія «Укragролізинг»». На кінець 2011 року статутний капітал НАК «Укragролізинг» становив 828,84 млн грн. Її власником є держава в особі Кабінету Міністрів України [2]. Саме 2011-го за рахунок коштів, отриманих від продажу облігацій внутрішньої державної позики, статутний фонд було збільшено на 88%, а 2012-го його збільшено ще на 80 млн грн (табл.). Ці кошти спрямовуються на закупівлю технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшим переданням їх на умовах фінансового лізингу.

Таблиця

Фінансування НАК «Укragролізинг»
за рахунок коштів Державного бюджету, млн грн

Найменування	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Збільшення статутного капіталу НАК «Укragролізинг»	-	-	-	98	369,3	80,0
Фінансова підтримка заходів в АПК на умовах фінансового лізингу	270	233,6	153	55,7	85	30
Повернення коштів, наданих для закупівлі племінних нетелів та корів, вітчизняної техніки і обладнання, переданої суб'єктам господарювання на умовах фінансового лізингу	150	130	129,3	153,7	169,3	85
Питома вага фінансування НАК «Укragролізинг» у загальній сумі витрат бюджету	0,15	0,09	0,06	0,05	0,14	0,02

Примітка. Складена на основі Законів України про Державний бюджет України на 2007–2012 роки.

Обсяги державної підтримки через лізинговий механізм є недостатніми, адже за аналізований період кошти, які передбачались у Державному бюджеті на агролізингові операції, становили від 0,02 до 0,15% загальних витрат і були значно меншими від потреби,

яка визначається на основі замовлень аграріїв. Крім цього, за вказаний період, з розрахунку на одну область, на заходи за операціями фінансового лізингу в бюджеті було закладено: мінімум 4,4 млн грн (2012 року), максимально – 18,17 млн грн (2011-го). На ці

кошти, у цінах 2012 року, можна було придбати 3–4 комбайни або 8 тракторів, 2011-го, відповідно, 14 комбайнів або 35 тракторів. Це свідчить, що обсяги агролізингу вкрай недостатні.

Це підтверджують і дані міжнародних експертів, які свідчать, що головний акцент в Україні з оновлення матеріально-технічної бази має ставитися на сільському господарстві, де понад 90% основних засобів відпрацювали свій термін і потребують заміни, з них 85% – сільськогосподарські машини – це техніка, яка застаріла як морально, так і фізично [3].

За даними Міжнародної фінансової корпорації, для оновлення основних засобів в аграрному секторі економіки України потрібно 8,5 млрд дол. інвестицій. За їхніми розрахунками, у наступні два роки має бути сформований портфель на суму 4,4 млрд дол., половина з яких надійде в аграрний сектор [4].

Як зазначено в концепції Державної програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2010 року, агропромисловий комплекс забезпечений технікою лише на 45–65% від потреби, яка за своїми показниками здебільшого не відповідає сучасним вимогам. При цьому наявний машинно-тракторний парк і способи його використання не дають змоги здійснити впровадження наукоємних технологій, налагодити виробництво конкурентоспроможної продукції [5].

Певні позитивні кроки з боку держави прослідковуються в Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року». Де серед пріоритетів державної аграрної політики з метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного сектору виділено такий напрям, як переоснащення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств шляхом удосконалення довготермінового кредитування, часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки за рахунок Державного бюджету України, системи фінансового лізингу, підтримки розвитку інфраструктури матеріально-технічного забезпечення [6].

Фінансовий лізинг в агропромисловому комплексі є вигідною формою діяльності для всіх учасників цього виду інвестицій – і аграріїв, і виробників сільськогосподарської техніки та необтяжливий для державного бюджету. Спробуємо це охарактеризувати.

Для аграріїв фінансовий лізинг дає можливість заощаджувати кошти для інвестування в інші, більш ефективні види діяльності або придбавати техніку, вартість якої перевищує річні фінансові можливості.

Наприклад, витрати на придбання машини вартістю 100 тис. грн у перший рік складатимуться:

- 1) з попереднього лізингового платежу за користування технікою в частині відшкодування її вартості (15% ціни машини з ПДВ і має тенденцію до зменшення) – 15 тис. грн;
- 2) винагороди лізингодавцю за передачу в лізинг техніку (7% від невідшкодованої вартості) – 6 тис. грн;
- 3) чергового лізингового платежу та винагороди лізингодавцю, відповідно, 10 і 3 тис. грн. Разом за рік – 34 тис. грн [2].

Баланс лізингових платежів і надходжень від використання заощаджених коштів є таким. Заощаджені 66 тис. грн господарство може використати для інвестування у виробництво з рентабельністю не нижче від розміру депозитних відсотків. Але й депозитні вклади, наприклад, з рівнем 14% за п'ять років нарощують заощаджену суму до 127 тис. грн. У підсумку за п'ять років:

- виплати за придбану машину становитимуть 114 тис. грн;
- надходження від інвестування у виробництво заощаджених коштів – 61 тис. грн, а з початковими 66 тис. грн – 127 тис. грн;
- у власності залишається машина первісною вартістю 100 тис. грн, яка може працювати ще п'ять років, або реалізуватися за залишковою вартістю.

Для виробників сільськогосподарської техніки фінансовий лізинг – операція, що сприяє нарощуванню обсягів виробництва, оскільки дозволяє на кожні 100 млн грн, наявних у сільськогосподарських товаровиробників коштів, придбати техніки на суму 260 млн грн, тобто збільшити валове виробництво підприємств сільгоспмашинобудування на 160 млн грн, що, у свою чергу, несе необхідні конкурентні переваги і поживлення виробництва.

Для державного бюджету фінансовий лізинг є необтяжливим, оскільки з кожних 100 млн грн видатків на фінансовий лізинг отримує надходжень: у перший рік видатків – 54,45 млн грн; у наступні чотири роки – 75 млн грн. Разом – 129,45 млн грн.

Збільшення надходжень до бюджету обумовлюється також збільшенням податкових надходжень від підприємств – виробників сільськогосподарської техніки.

НАК «Укראгролізинг» постійно працює над можливістю нарощувати обсяги лізингових інвестицій через залучення банківського капіталу.

Ситуацію в сільському господарстві й виробництві сільськогосподарської техніки можна окреслити так:

- потреба сільського господарства у придбанні технічних засобів механізації праці – 15–20 млрд грн, а купівельна спроможність – 2,5 млрд грн;
- виробничі потужності сільськогосподарського машинобудування – 9–10 млрд грн, а фактичне завантаження виробничих потужностей, обумовлене купівельною спроможністю аграріїв, – 2,5 млрд грн.

Тобто в селян немає можливостей збільшити купівельну спроможність, а в машинобудівників – завантажити свої потужності.

Припустімо, країна інвестує у фінансовий лізинг 300 млн грн, як це було 2004 року. Завдяки цьому зросте можливість наповнити ринок техніки для аграріїв з одночасним збільшенням завантаження потужностей машинобудівників.

Надходження до бюджету від машиновиробників через 1–2 місяці після передачі коштів становитимуть у формі ПДВ 60 млн грн і податок на прибуток – 18 млн грн. Разом – 78 млн грн, або 26 відсотків видатків.

Через ті ж 1–2 місяці бюджет отримує від аграріїв шляхом передоплати 45 млн грн, а через півроку ще

22 млн грн у формі чергового лізингового платежу, що разом становить 67 млн грн, або 22 відсотки.

Як бачимо, у перші півроку з початку здійснення видатків до бюджету вже повернеться 48 відсотків.

Важко оцінити й наочно показати вплив таких лізингових інвестицій загалом, без конкретних прикладів. Найбільш наглядним і зрозумілим для загалу є приклад інвестування у придбання зернозбиральних комбайнів.

Сьогодні всі сільськогосподарські підприємства мають для збирання зернових (12–13 млн га без кукурудзи) близько 50 тис. зернозбиральних комбайнів. Таким чином, на кожний із наявних комбайнів припадає 250 гектарів. Фізичний знос, а відтак і технічний стан переважної більшості комбайнів призводить до частих поломок, а відсутність розгалуженої мережі сервісних підприємств – до непомірних простоїв задля усунення несправностей. У таких комбайнів середньодобовий виробіток протягом сезону не перевищує семи гектарів. А це означає, що термін збирання зернових розтягується на 30 і більше днів, що веде до втрачання зернових від осипання та інших явищ. Подібні втрати, за підрахунками фахівців, становлять близько 6 млн тонн, або майже 14 відсотків вирощеного врожаю, що за оптимальною ціною у 600 гривень за тону сягне 3,6 млрд грн, які можна направити на придбання сучасної зернозбиральної техніки. А ще мають місце втрати, обумовлені технічними параметрами застарілих, недосконалих машин та інші. А якщо врахувати решту видів сільськогосподарських культур?

Тому переваги лізингової діяльності є очевидними і такими, що потребують належного законодавчого регулювання, яке сприятиме подальшому їхньому розвитку.

На відміну від світових економічних тенденцій, у сільському господарстві України основним інвестором виступає держава, надаючи НАК «Укראгролізинг» бюджетні кошти на певний термін. Компанія ж, придбаваючи й передаючи сільськогосподарські машини у фінансовий лізинг, повертає кошти до бюджету, регулярно збираючи лізингові платежі з лізингоодержувачів. Сільськогосподарську техніку й обладнання передають терміном на п'ять – сім років. При цьому плата за користування коштами становить сім відсотків від невідшкодованої суми, що в перерахунку на п'ять років – лише 2,8 відсотка річних від первісної вартості. Більш дешевих коштів для лізингоодержувачів не існує. До того ж 2,8% річних значно менші від рівнів річної інфляції, які фіксуються впродовж останніх років, і, таким чином, відсоткові платежі лізингоодержувачів компенсуються з лишком.

Проте державне фінансування не стабільне й обмежене в ресурсах. Тому фінансовий лізинг до цього часу ще не зайняв належної ніші в економічній структурі.

Окрім НАК «Укראгролізинг», в Україні діє ще низка лізингових компаній, які надають технічні засоби в лізинг. Їх кількість, зареєстрована 2012 року, перевищувала сотню. Проте обсяг лізингових інвестицій у всі галузі виробничої діяльності становив лише 1,2%. При цьому для промислового сектору економіки цей показник близький до нуля. Загальний обсяг лізинго-

вих угод в Україні становив лише 0,2% від ВВП, у той час як у країнах ЄС він на порядок вищий – 2%.

Увага до агробізнесу з боку лізингодавців зумовлена кількома чинниками. Головним чинником є надзвичайно великий потенціал сільськогосподарської галузі України, у чому однак сходяться вітчизняні і зарубіжні експерти. Сприятливий клімат, кращі в Європі ґрунти, вигідне географічне положення роблять нашу країну вагомим гравцем на світових ринках виробництва аграрної продукції. Але наявний потенціал не може бути розкритий без технічного оснащення агроіндустрії, яке на сьогодні надзвичайно відстає від потреб галузі, близько 60% техніки вичерпали свій технологічний ресурс. Тож без швидкої модернізації українська агроіндустрія не лише не зможе конкурувати із сусідніми країнами-виробниками, а й не матиме змоги для поступального розвитку. Те, що агросектор не має власних коштів на таке переоснащення, – зрозуміло, але й у розвинутих економіках воно проводиться за рахунок залучених ресурсів. І якщо в Україні з банківським кредитуванням є проблеми, то фінансування через лізинг – надзвичайно перспективне. Проблеми з модернізацією підтверджують дані Мінагропроду: на сьогодні для агробізнесу потрібно не менше ніж 30 тис. тракторів потужністю від 25 до 600 к. с., а також зернозбиральних комбайнів від 6–7 тис. одиниць. Разом з тим статистичні дані за 2011 рік засвідчують, що, зокрема, сільгоспвиробниками було закуплено техніки на суму 5,9 млрд грн, з яких 4,2 млрд грн витрачено на техніку іноземного виробництва.

Детальний аналіз ситуації щодо лізингу в українському агросекторі надала компанія «Євро Лізинг». Згідно з її даними, упродовж 2011 року відбувся спад закупівлі використаної техніки до 15–20% ринку (для порівняння, 2010-го – 75–80%). Водночас протягом останніх років ввезено майже 88% нової зарубіжної техніки. Відповідно, за статистичними даними, комбайнів імпортовано 1 700 од., тракторів – 1 000 од. У той же час понад 55% вітчизняної техніки в сільському господарстві вичерпало свій ресурс. Технічне оновлення автопарку гальмується браком коштів і доступних схем кредитування. За нашими підрахунками, на рослинництво та овочівництво виділені кредити не покривають навіть 40% необхідності від загальної потреби. Крім того, є ще таке поняття, як пільгові кредити. Останні, на нашу думку, є неефективними, бо стають джерелом звичайного освоєння бюджетних коштів. Якщо до середньорічного сільгоспвиробника ці кошти не доходять, значить потрібні інші схеми фінансування – прозорі, реальні та ефективні. Якщо порівняти кредитний портфель і лізинговий, то перший заповнює ринок лише на 40% від необхідності. Разом з тим, станом на 2012 рік, фінансування потреб агробізнесу за допомогою лізингу не перевищувало 8%. Перспективи зростання очевидні, адже сукупна кількість потенційних споживачів ринкових, недотаційних фінансових інструментів становить орієнтовно 550–750 компаній, хоча при цьому агрохолдинги намагаються залучати кошти ззовні. Потенціал лізингу в агробізнесі на сьогодні реалізується не більше ніж на 25%. Однак треба пам'ятати, що аграрний сектор є достатньо

капітаоемним бізнесом, а тому дрібні лізингові компанії ніколи успішно не зможуть працювати на цьому ринку. Успіх на цьому ринку мають ті компанії, які мають суттєву фінансову підтримку з боку банків, тобто є їхніми структурами.

Бачимо, що вітчизняний виробник, певною мірою, втрачає у зв'язку з тим, що іноземна техніка займає вагомий частку ринку. Тому 2012 року Кабінетом Міністрів України лізинг включено до програми компенсації для вітчизняних сільгоспвиробників. Ця пільга поширюється на аграріїв, які на умовах фінансового лізингу придбають техніку вітчизняного виробника. У зв'язку з чим Міністерство аграрної політики та продовольства України наказом від 06.07.2012 р. № 400 затвердило форми документів і надання інформації для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм компенсації лізингових платежів. Зокрема, затверджено:

- заявки на участь у конкурсі для отримання права на часткову компенсацію лізингових платежів за договором фінансового лізингу;
- довідки про отримання права на часткову компенсацію лізингових платежів за договором фінансового лізингу за рахунок коштів державного бюджету;
- реєстр підприємств-лізингоодержувачів, які мають право на отримання компенсації лізингових платежів за договорами фінансового лізингу.

Зазначені форми призначені для застосування в рамках Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів і компенсації лізингових платежів, затвердженого постановою КМУ від 11.08.2010 р. № 794, та з метою аналізу ефективності використання бюджетних засобів. Таким чином популяризується сам лізинг і надається підтримка виробникам сільськогосподарської техніки.

Мінагрополітики планує збільшити до 2017 року виробництво вітчизняних високопродуктивних комбайнів до 2 500 одиниць, а тракторів – до 12 800 одиниць. Такі плани можна здійснити при реалізації низки інвестиційних проектів у галузі сільгоспмашинобудування за участі вітчизняних і провідних світових виробників. Разом з тим держава вдосконалює програми лізингу і сприяє створенню машинно-тракторних станцій (МТС), які допоможуть дрібно- і середньотоварним виробникам придбавати техніку й отримувати необхідний сервіс. Щоб задовольнити їхні потреби, необхідно вдосконалити програми агролізингу, а також підтримати створення комерційних МТС.

Певні поліпшення для лізингодавців приніс Податковий кодекс, положення якого врегулювали і внесли чіткість у низку спірних моментів, які до набуття останнім чинності були об'єктом суперечок та непорозумінь, уточнили об'єкт і базу оподаткування. Так, при передачі майна у фінансовий лізинг така операція для цілей оподаткування прирівнюється до його продажу в момент такої передачі, тому орендодавець

збільшує доходи, а в разі передачі у фінансовий лізинг майна, що на момент такої передачі перебувало у складі основних засобів орендодавця, балансова вартість такого об'єкта прирівнюється до нуля згідно з правилами, визначеними статтею 146 Податкового кодексу (п. 153.7 статті 153 Податкового кодексу).

Орендар включає вартість об'єкта фінансового лізингу до складу основних засобів з метою амортизації за наслідками податкового періоду, в якому відбувається така передача (без урахування нарахованих відсотків або відсотків, що нараховуватимуться відповідно до договору). При цьому доходи орендодавця і, відповідно, витрати орендаря збільшуються на таку частину лізингового платежу, яка дорівнює сумі відсотків або комісій, нарахованих на вартість об'єкта фінансового лізингу (без урахування частини лізингового платежу, що надається в рахунок компенсації частини вартості об'єкта фінансового лізингу), за наслідками податкового періоду, в якому здійснюється таке нарахування, проте вони не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість, згідно з п. 196.1.2 статті 196 Податкового кодексу.

Повернення ж об'єкта фінансового лізингу орендодавцю без його придбання у власність прирівнюється для цілей оподаткування до зворотного продажу орендарем такого об'єкта орендодавцю. Вартість такого об'єкта визначається на рівні суми лізингових платежів у частині компенсації вартості об'єкта фінансового лізингу, що є не сплаченими за нього на дату такого повернення.

Починаючи з 01.01.2012 р. юридичні особи, платники податку на прибуток, можуть формувати витрати за операціями з підприємцями, які застосовують спрощену систему оподаткування на загальних підставах, у тому числі при здійсненні лізингових (орендних) операцій.

Також сприяє розвитку лізингу й посткризова ситуація, обмежене кредитування юридичних осіб тощо.

Згідно з даними асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» і Нацкомфінпослуг, підсумки діяльності ринку лізингу за 2012 рік були такими. Після стрибка активності лізингового ринку 2011-го у 2,5 раза зростання на 30% 2012-го виглядало досить помірним. Динаміка попереднього періоду значною мірою пояснювалася низькою порівняльною базою та врегулюванням проблем оподаткування лізингової діяльності Податковим кодексом. Нинішній же приріст фінансування економіки – з 11,3 млрд грн до 14,7 млрд грн – свідчить про зростання активності лізингодавців. Особливо переконливо ця динаміка виглядає на тлі макропоказників держави – річний індекс ВВП становив лише +0,2%, зростання обсягу інвестицій у поточних цінах – 10,7%.

Загальний рівень проникнення лізингу в загальний обсяг капітальних вкладень суттєво зріс і становив близько 3,3% (для порівняння, 2009 року цей показник був на рівні 1%). Слід зазначити, що середнє значення проникнення лізингу для країн Європейського Союзу становить 12,5%, Росії – 28%, що свідчить про величезний потенціал лізингу в Україні.

Максимальний приріст фінансування у грошовому вимірі досягнутий українськими лізингодавцями у транспортній галузі. Обсяг угод становив 8,8 млрд грн (+47% до 2011 р.). Як і в попередні роки, рівень проникнення лізингу в цій галузі в Україні є одним із найбільших, за підсумками 2012 року він перевищив 15%. Найбільш яскравою виглядає динаміка активності лізингових компаній у сфері фінансування сільськогосподарської галузі. Обсяг укладених лізингових угод становив близько 4,3 млрд грн (зростання до попереднього року – більш ніж удвічі). Рівень проникнення лізингу в галузі сягнув 16%.

Натомість, уже кілька років поспіль зменшується активність лізингодавців у будівельній галузі. Попри значний приріст інвестицій у будівництво, вартість укладених угод лізингу 2012 року не змінилася. Частка будівельної галузі в загальних обсягах укладених угод знизилася до незначних 5%. Рівень проникнення лізингу впав до 0,3%. Найбільш популярними видами обладнання для лізингодавців та їхніх клієнтів залишаються транспортні засоби, причому їхня частка в портфелях лізингових компаній зросла до рекордних 59%. Друге місце посідає сільськогосподарська техніка з часткою близько 15%. Відбулися зміни у джерелах фінансування лізингових операцій. Частка позичкових коштів, зокрема банківських кредитів, зросла до 89,9% (зростання на 9,1% до 2011 р.). Питома вага власних коштів лізингових компаній знизилася до 9,9% від обсягу вкладень.

Як підсумок, можна зазначити, що 2012 року лізингова галузь продовжувала нарощувати свою питому вагу у фінансуванні економіки країни. Зростання обсягів укладених угод значно перевищувало відповідні макропоказники держави.

Проте існують і безліч перешкод до успішного функціонування цього інструменту на ринку. Скорочується термін лізингових угод. За даними лізингової асоціації, частка короткострокових лізингових угод зросла майже на 5%, також збільшилась кількість клієнтів, які хочуть здійснити 50% оплату першого внеску. Все це посткризові наслідки. Також зросла частка залучених коштів у фінансуванні лізинговими компаніями укладених угод, близько 85%, порівняно із 67% у 2011 року. І коли у 2010–2011 рр. для залучення коштів лізингодавці, наприклад, випускали облигації, то зараз, в основному, – це банківські кредити.

Певне поліпшення ситуації може принести міжнародний лізинг. Операцію лізингу вважають міжнародною, якщо лізингодавець і лізингоодержувач перебувають у різних країнах. Ринок лізингу в Україні поки що дуже малий, тому такі перспективи сприятимуть його розвитку.

За інформацією Нацкомісії, що здійснює держрегулювання у сфері ринків фінансових послуг, за дев'ять місяців 2012 року учасники ринку уклали 8,5 тисячі договорів фінансового лізингу на суму близько 13 мільярдів гривень. Сумарна вартість усіх чинних договорів досягла 44,1 мільярда гривень. Проте здійснюються лише одиничні угоди з іноземними лізинговими компаніями. Оскільки обидві сторони договору стикаються зі складнощами, які зменшують інтерес до

роботи в нашій країні. Діяльність лізингової компанії-нерезидента може бути розцінена як надання послуг фінансового лізингу без відповідної реєстрації в Нацкомфінпослуг. Крім того, відсутність у законодавстві визначення міжнародного лізингу не дозволяє врегулювати його оподаткування. Проблеми виникають не лише в лізингодавців, а й у лізингоотримувачів. Для оплати послуг в іноземній валюті їм необхідно одержувати індивідуальну валютну ліцензію. Крім цього, можуть виникнути складнощі щодо взяття на облік транспортних засобів лізинговою компанією-нерезидентом, зняття з обліку, повернення предмета лізингу. Незрозуміло й те, як лізингодавець буде відслідковувати стан свого майна. Тому актуальними вважаємо внесення у зв'язку з цим відповідних змін у Закон про фінансовий лізинг; Податковий, Господарський, Митний і Цивільний кодекси.

15 лютого 2013 року Міністерство аграрної політики і продовольства внесло пропозиції до проекту Державної програми активізації економіки на період 2013–2014 років відносно збільшення фінансової підтримки аграріїв для придбання ними сільськогосподарської техніки на умовах фінансового лізингу та стимулювання технічного переоснащення АПК. Пропонується збільшити витрати на 0,83 млрд грн у 2013 р. і на 1,3 млрд грн у 2014 р. Також пропонується збільшити суму державних гарантій до 3,5 млрд грн у 2014 році.

Як бачимо, певні кроки для поліпшення запровадження лізингу в аграрну сферу все ж таки робляться. Проте не зажди вони реалізуються до кінця або ж залишаються проектами певних ухвал. Для кінцевої їх реалізації необхідне залучення суттєвих іноземних інвестицій, приплив в економіку яких стримують вищезазначені фактори.

Також, попри весь позитив від діяльності Укр-агролізингу, для розвитку та популяризації цього фінансового інструменту на аграрному ринку, за підсумками діяльності у 2012 році та даними Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, Національна акціонерна компанія «Укр-агролізинг» збільшила чисті збитки з 3,3 млн грн у 2011 р. до 16,6 млн грн. Хоча виторг компанії порівняно з 2011 роком зріс учетверо – до 102,8 млн, а валовий прибуток, завдяки зростанню собівартості в 17 разів, до 77,2 млн грн, скоротився удвічі й становив 8,5 млн грн. Активи компанії зменшились на 35% – до 1,2 млрд грн. Поточні зобов'язання збільшились в 1,7 раза і становили 402,8 млн грн.

Отже, бачимо очевидні проблеми, які потребують негайного розв'язання, щоб не втратити того моменту, коли є реально сприятлива ситуація для розвитку інституту лізингу в агропромисловому секторі економіки.

Висновки і пропозиції. Для поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств потрібно вдосконалити кредитну політику, суть якої полягає у зменшенні процентних ставок і стимулюванні довгострокових кредитів.

Запровадити в Україні інститут продажу й застави землі, що відкриє нові можливості перед агровиробниками, дозволить реалізувати нові фінансові схеми

при купівлі сільськогосподарської техніки, зокрема, одержати кредит на закупівлю необхідного обладнання приватним власникам під заставу приватизованої землі.

Потребує вдосконалення законодавство шляхом формування системи, яка сприятиме підвищенню ефективності взаємодії та правового захисту всіх учасників лізингової угоди, уточнення алгоритмів укладення угод для всіх її учасників та проведення аналізу їх ефективності.

Варто запровадити систему розрахунків, аналізу й прогнозування шляхів спрямування державних коштів на надання послуг фінансового лізингу у сфері АПК і гарантій якості вітчизняної техніки, яка передається таким шляхом.

Створення сприятливого податкового клімату, у тому числі звільнення від сплати окремих податків і зборів на високоефективні предмети лізингу національного виробника, які спрямовуються малим і середнім селянським та фермерським господарствам, забезпечить їхню стабільність на ринку.

Також пропонуємо збільшити фінансування програм часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки та заходів із фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки. Реформувати чинне законодавство для запровадження інституту міжнародного лізингу в економіку нашої країни та ефективного його використання. Розробити і запустити спеціальний механізм страхування інвестиційних ризиків в аграрній сфері.

Список використаних джерел

1. Сичова М. О. Оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств України через механізм фінансового лізингу // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 31–33 // <http://ukragroleasing.com.ua>.
2. Кожен п'ятий аграрій має проблеми з виплатами за одержану в лізинг техніку // <http://delo.ua/mneniya>.
3. Аграріям потрібні «довгі» і «дешеві» гроші // <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2010 року» від 15 лютого 2006 р. № 93-р // <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.» від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV // <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Summary. In the article the modern consisting of leasing is in detail analysed of agrarian sector of economy of Ukraine. Factors which brake his development and the necessity of state support and adjusting of market of these services is considered are described. The concrete ways of providing of the effective use of the financial leasing are offered for agroindustrial a sector and directions of overcoming of present problems.

Keywords: leasing, financial leasing, tax legislation, agroindustrial sector, government adjusting.